

A FEHÉR BARÁT

+ · + · + · A · PÁLOSREND · ÉRTESÍTŐJE · + · + · +

VI. ÉVF. · 3. SZÁM

ÁRA · 36 · FILLÉR

1943 MÁRCIUS

TARTALOM: Pfeiffer Gyula: A Szentcsalád ünnepére — P. Gyéressy Ágoston O. S. P.: Mária a képzőművészetekben — P. Gyöngyössy Gergely O. S. P. — Lengyel Rezső: Himnusz az angyali üdvözletről — Fráter Jácint Naplójából — Dr. Kisbán Emil: A czenstochowai pálos nyomda — Pálos krónika — Könyvespolc

A FEHÉR BARÁT

A PÁLOSREND ÉRTESITŐJE
ÉVI ELŐFIZETÉSI ÁRA 4— PÉNGŐ

Főszerkesztő: P. GYÉRESSY ÁGOSTON O. S. P. Felelős szerkesztő Dr. NÁDAS ZOLTÁN. SZERKESZTŐSÉG: Budapest, XI. ker. PÁLOS KOLOSTOR. Telefon: 468-550. Csekkszám: 48004. KIADÓHIVATAL: Budapest, IX., Gönczy Pál-u. 2. Telefon: 189-100.

MEGJELENIK minden hó elsején.

Rendi és főegyházmegyei jóváhagyással.

SUMONYI
TÓGAZDASÁG
HALKERESKEDÉSE
Budapest, IX., 1. számú Központi Vásárcsarnok.

Legolcsóbb alumínium
érmek, szobrok, szentképek, keresztek, térdeplők
WEISZ FRIGYES
kegytárgyüzletében Budapest, IV., Ferenciek-tere 3—4. sz.
71 éves katolikus cég!

KEGYTÁRGYAK, ZÁSZLÓK
OBERBAUER A. UTÓDA
Magyarország legrégebbi
templomberendező és
zászlókészítő vállalatánál.
Budapest, IV. kerület, Váci-utca 41. szám.
Alapítási év 1863. ☐ Telefonszám: 183-344. szám.

Az influenza és rheuma
szuverén gyógyszere a
CAUSYTH-
TABLETTA
Cyclohexatrienpyridinsul-
fosavas-pyrazolonszármazék
TERNAJGÓ-GYÓGYSZERTÁR
Szent Gellért gyógyfürdő.

BAROSS RÁDIÓNÁL:
villanszerelési cikkek, rá-
diók, vill. háztartási cikkek.
TURUL izzólámpalercak.
VIII. ker. Baross-u ca 48. szám.
Telefonszám: 131—219.

Mindennemű templomberendezés. Míseru-
hák Zászlók. Javítások. Gyertya. Mécsolaj.
BITTNER ÉS TÁRSA
Budapest, IV., Prohászka Ottokár-utca 8. sz.
Telefon: 183-357.

Budapesten, környéken, vidéken
vezet
árban, minőségben, kiszolgálásban

KÖZTISZTVISELŐK SZÖVETKEZETE
1892—1943.

A PÁLOSRENDBE LÉPNI

szándékozó fiúk csatolják kérvényükhöz: 1. kereszt- és bér-
malevelüket, 2. érettségi bizonyítványukat, ha papok akar-
nak lenni, 3. szülői beleegyezést, ha kiskorúak, 4. hittanáruk,
plébánosuk ajánlását, 5. orvosi bizonyítványt, 6. életük rö-
vid ismertetését, kifejtve, mely okok vezetik Rendünkbe.

A kérvényt küldjék Pécsre a Pálos Ujoncház címén.

A Szentcsalád ünnepére

Irta és elmondotta: Pfeiffer Gyula,
ny. h. államtitkár.¹

Isten útjai kifürkészhetetlenek! De az Ő utainak egyengetését emberekre bízva, kiket kegyelmével felruházva küld el az Ő szent céljainak megvalósítására.

Istennek minden emberrel van valami célja és ad neki alkalmat is arra, hogy azt tudomásul vegye. De miután az embernek szabad akarata van, azért tőle függ az, vajjon megragadja-e az alkalmat, avagy más úton halad tovább... Pedig mily boldog az az ember, aki az adott alkalomban felismeri az Ő Isten akaratát, szent célját és azután minden energiáját annak megvalósítására igyekszik fordítani.

Kedves jó Testvérek! Ezek a gondolatok ragadták meg figyelmemet, midőn a Szent Család Társaságának alapításáról emlékbeszédet kell tartanom.

Igen, mert a Szent Család Társaság alapításával kapcsolatban is kiáltó módon nyilatkozott meg Isten szent akarata és az ember alázatos meghajlása az Ő szent akaratának megvalósítása tekintetében.

Isten akarata volt egy zarándoklat megszervezése, amelynek két gyümölcsöt kellett teremnie.

Az egyik gyümölcs volt a Sziklatemplom létesítése, azért, hogy a Nagyasszony tisztelete széles e hazában újra felemeltessék s legyen a Nagyasszonynak módjában az Őneki felajánlott magyarjainak megmutatni az Ő irgalmasságát, jóságát és azt a nagy csodálatos hatalmát, hogy kardcsapás nélkül tudja visszaadni népének hazája elvesztett határait, szabadságát és boldogságát...

A másik gyümölcs volt a Szent Család Társaságának alapítása azon célból, hogy annak működésével kapcsolatban a világháború és a forradalmak szülte erkölcsi és családi lezüllésnek és ezzel kapcsolatban a gonosz szellem elhatalmasodásának gátat vessen, továbbá, hogy a lelki életet és hitbuzgóságot újra felélessze: mert a mai megromlott világban a lekipásztorok munkája korántsem elegendő, hanem szükséges, hogy mindazok a magasabb képzettségű férfiak, kiknek a hit világosságából több adatott, kik tiszta életűek és igaz szavúak,

¹ Alapítási emlékbeszéd, melyet a Szent Család Társaság otthonában 1943 január 6-án tartott a Társulat inspektora.

de ami fő, törhetetlen hittel bírnak, összefogjanak és nemcsak szavukkal, tettükkel, hanem mint világító fáklyák istenes, szent családdhoz méltó életükkel példát adjanak és mutassanak az élet eltévelyedettjeinek és gyenge lelkületű nagy embertömegeknek az Isten parancsainak követésére és arra, hogy a mai rettenetesen nehéz, gondterhes életben miként kell az embernek, mint Isten gyermekének és egy-más felebarátjának élnie.

Igen, Isten szent akarata volt az a zarándoklat, melyet előbb említettem, amely 1924. év október 15-én indult el Lourdesbe és Lympiasba 85 magyar férfival és nővel.

Ez a zarándoklat, nem csoda, ha bőtermésű volt, mert lelkileg úgy volt megszervezve, hogy minden utazási nap reggelén szentmisében és közös szentáldozásban könyörögtünk az Úrhoz, hogy az Ő szent áldása kísérje utunkat és elérni kívánt szent célunkat: a Boldogságosnak hazánkba való visszatértét és hazánk feltámasztását.

És az Úr kegyelme leszállt reánk mindjárt Lourdesbe megérkeztünk után és csodálatos inspiráció útján mutatta meg az utat, amely célunkhoz vezetend.

Történt, hogy a Gave folyó melletti kis szállóban, mint az erdők nagy mestere, egész éjjel az erdős Kárpátok rengetegeiben éreztem magam s midőn reggel a templomhoz vezető Gave folyó hídjára léptem, bennem ez a különös érzés — mint valami varázslat — tetőfokára hágott, mert a vidék szakasztott mása volt a mi elszakított szép Kárpátunknak. Lelkem visszazállt a multba, abba az időbe, midőn még a Kárpátok rengetegeiben bolyongtam és dolgoztam. Képzetelemben Strecsnó és Óvár gyönyörű vidékét láttam magam előtt, azt a helyet, ahol a Vág folyó áttörte a Tátra hegyláncolatát.

Lábaim előtt a Vág vize hömpölygött széles medrében és csobogva, zúgva, tajtékozva nyaldosta a mederből kiálló sziklákat. Körülöttem az erdőkoszorúzta hegyoldalakat, felettem a lourdesi várkastélyban Strecsnó ősi várát véltem felismerni, amint büszkén tekint alá a völgyben tovasiető vándorra s imát mormoló zarándokra. A háttérben pedig a Tátra hófedte bérceit véltem csillogni felém.

Merengésemből egy képárus fiú ébresztett fel, ahogy francia nyelven kínálta megvételekre képeslapjait.

Felocsúdva, mély fájdalom fogott el, mert a rideg valóság eszembe juttatta, hogy az a hely, ahol most állok, nem a mienk, hanem a franciák területe, azoké a franciáké, kik kegyetlen szívvel

segítették elrabolni hazánk ősi határait, a Kárpátok gyönyörű vidékeit.

S midőn szívem úgy elszorult, midőn a keserűség úgy elöntötte lelkemet, midőn a haza sorsa felett érzett fájdalom könnyeket fakasztott szememből... akkor megkondultak a harangjáték harangjai és csengő-bongó nyelvük a lourdesi himnusz zengette.

És szállt-szállt fel a magasba az ária: az «Áve, ave, ave Mária!»...

Megértettem!...

Megértettem, mert ez a dal volt a csodás kinyilatkoztatás, a csodás válasz sajtó lelkem fájdalomára. Ennek a dalnak refrénje volt a felelet a magyar zarándokok hívséges imáira. Felelet, amely azt mondja: «Máriát dicsérni, Máriát tisztelni, Máriát szeretni magyarok jöjjetek!»

Megértettük, hogyha majdan Mária neve fog felhangzani erdőn, mezőn, falun és városban a dolgozó magyarok ajakán, ha mindenkinek szívében szeretettel, tisztelettel gondolnak a minket elhagyott Nagyasszonyra, a magyarok csodálatos nagy Pátrónájára, akkor... akkor eljő a nagy ünnep, a magyarok nagy ünnepe: melyen ünnepelni fogják a «Boldogasszony» visszatértét, a dicső nagy Magyarország feltámadását.

Megértettük... s visszatértünk után a kongregációs otthonban azonnal megalakítottuk a «Szent Gellérthegyi Sziklatemplom (Lourdesi Barlang) Bizottságot», hogy kegyhelyet állítsunk az elfelejtett magyar Pátrónának, kegyhelyet állítsunk Budapesten, csonka hazánk szívében, hogy onnan induljon ki és terjedjen szét a «Boldogasszony» tisztelete széles e hazában.

És áll már a Nagyasszony Sziklatemploma... ott áll, mint valami intő jel a szent Gellérthegy messze kinyúló sziklafokán.

Isten akarta így, hogy ebben a magyar Pátrónának szentelt barlangtemplomban a folyton égő áldozati gyertyáktól gyuljon ki az a reménység, amely messze bevilágítson a magyar éjszakába.

Isten akarta így, hogy megtérő magyarjai itt a betlehemhez hasonló barlangtemplomban, mintegy a Boldogasszony ölén találjanak a nehéz küzdelmes napokban megnyugvást és nyerjenek erős bizodalmat az eljövendő súlyos magyar időkre. És az építés alatt is állandóan az isteni gondviselés vezérelte a munkálatokat, hiszen a limpiasi feszületnek az alsó főoltárra való állítása is csak egy csodálatos eset kapcsán vált lehetségessé.

A jó Isten már eleve úgy rendezte be, hogy Limpiásban létünk alkalmával oly fényképeket juttasson csodálatos módon kezünkbe, melyek a Kristus-korpusz megmintázásához és kifaragásához elengedhetetlenül szükségesek voltak.

Ennek az esetnek megértéséhez el kell mondanom a limpiasi zarándoklatunk erre vonatkozó részletét.

Limpiai, melyben az isteni kegyelem legújabbán annyi csodát tesz, egy kicsiny halászfalucska a spanyol tengerparton és benne akkoriban csak egy 24 szobás kis szálloda állott, miért is a nagy zarándokcsapatot Limpiában alig lehetett elhelyezni. Délután érkeztünk oda és mégis éjfél lett, mire a 87 tagból álló csapatunkat a halászfalucska lakosai között szétszétva, elhelyezni sikerült.

A zarándokok elhelyezése után, én a rendező is elsiettem a templomba, hogy odaboruljak a csodás feszület elé és láthassam Krisztus megelevenedését, illetve szörnyű szenvedését a kereszten.

Sajnos, éjfél már elmúlt s a templom már zárva volt.

Visszafelé igyekezve, szerencsémre még nyitva volt egy kegytárgyárusítóbolt, melyben valami 10—12 éves leányka mutatta be az eladásra szánt kegytárgyakat. A tárgyak közt azonnal két nagyobb kép ragadta meg figyelmemet, melyek egyike a limpiasi — tövissel koronázott — szenvedő Krisztus életnagyságú fejét, másika pedig az egész limpiasi csodás keresztet ábrázolta. Elsősorban ezeket óhajtottam megvenni, de bár többször is kezembe vettem őket, mégis le kellett mondanom a megvásárlásról, mert előttem még nagy út állott s akkora összeget, mint amennyit értük a kisleányka kért, nem igen nélkülözhettem volna. Be kellett érnem tehát több kisebb kép megvásárlásával.

A kisleány persze nem sejtette, hogy ki vagyok, nem tudta a nevemet sem, még kevésbé sejtette, hogy mennyire vágytam a két kép után, mégis megtörtént az, hogy a két óhajtott kép még ugyanaznap este birtokomba került.

Vonatunk este indulván, korábban mentünk ki a vasúti állomásra, hogy mindenki idejében elfoglalhassa helyét a vasúti állomáson veszteglő és részünkre fenntartott vasúti kocsiban. A búcsúztatásunkra kijött a városi polgármester és neje is és beszállt hozzánk, a mi kocsinkba.

A polgármesterné nagyon kedvesen beszélgetett el velünk s többek közt elbeszélte, hogy ő is látta a csodás elváltozást, de az édesanyjának, aki oly sokat tett a vidék lakosságának megtérítése körül, nem adatott meg az a kegyelem, hogy Krisztus elváltozását láthatta volna.

Igaz, hogy nem látta, de annál jobban tüntette ki az Úristen, mert vele egy nagy csodát cselekedett.

A polgármesterné elmondotta azután, hogy édesanyja egy alkalommal elcsúszott és oly szerencsétlenül esett el, hogy kulcsontja és bal felső karja kettétörött. Történt azonban, hogy a polgármesterné beszédje alatt kinyílott a kocsis ajtó s azon egy fiatal ember lépett be s miután nevemen szólított, egy becsomagolt tekercset nyújtott át nekem.

Én a csomagot lassan bontogatni kezdtem, azonban összes figyelmem a polgármesterné érdekesítő előadása kötötte le, így a bontogatással csak akkorra készültem el teljesen, amikor a polgármesterné már elmondotta, mint rohant el a csodás feszülethez, mint esdekelt kegyelmet anyja számára s mily sietve s mint reménykedve hozta vissza azt a tiszta vászondarabkát — melyet előbb odaérintett a csodás feszülethez —, hogy azt édesanyja sajtó karjára téve, a fájdalom kissé csillapuljon. És csodák-csodája, nemesak a fájdalom szűnt meg, hanem a csontok is hirtelen összeforrtak.¹

De ugyanakkor, mikor a polgármesterné ezt a csodás esetet elmondotta, más különös eset is történt, mert a nekem átnyújtott tekercs felbontása után — a legnagyobb meglepetésemre — a csomagban azt a két képet találtam, melyet az éjjel megvásárolni akartam. Azonnal felugrottam, hogy megkeressem a fiatal küldöncöt és megkérdezzem, ki küldötte a képeket, de ő már akkor nem volt sehol.

Különös eset volt ez, nagyon különös, mert — bár senki sem tudta, miért nem vásároltam meg azokat, mégis birtokomba kerültek a képek, sőt teljesen díjtalanul, ajándékképpen. Birtokomba ke-

¹ Ezt a csodás esetet mély alázattal alávétjük az Egyház ítéletének. (A szerk.)

rültek a képek, mert a jóságos Isten úgy akarta, hogy ezek egyike megnagyitva a másikkal egyetemben szolgáljon mintául az alsó templom főoltárán elhelyezett kereszt korpuszának megmintázásául és kifaragásául.

Különös, hogy a limpiasi Krisztus mindenkire mélységes hatást gyakorol és itt a limpiasi feszület előtt történnek a legtöbb megtérések.

Kedves Testvérek, a most elmondottakból láthatjátok és az a sok-sok csodálatos meghallgatás, testi-lelki gyógyulás és megtérés, mely a Szikla-templomban Magyarország Nagyasszonyának, a Boldogságos Szent Szűznek közbenjárására nap-nap mellett történik, világosan és félreérthetetlenül igazolja, hogy a Lourdes—Limpiasi zarándoklat méltó gyümölcsöket termett és első gyümölcse Magyarország Nagyasszonya kegyhelyének, a Szent Gellérthegyi Szikla-templom megépítése volt.

A Lourdes—Limpiasi zarándoklat második gyümölcse volt, mint előbb említettem a Szent Család Társaságának alapítása.

Történt ugyanis, hogy ezen a zarándoklaton vett részt az a testvérünk, aki csodálatos benső inspiráció hatása alatt jött velünk, hogy megismerkedjen azzal a spanyol volt miniszterrel, aki tudtára adta, hogy neki kell odahaza, a szenvedő és erkölceiben alásüllyedt országban a Szent Család támogatásával a Szent Család Társaságot megalapítania.

Ime láthatjátok kedves Testvérek, hogy ez esetben is Isten adta az alkalmat és a mi jó testvérünk alázatos szívvel elfogadta a meghívást.

Hazatérve azután megindult a szervezés munkája, amely 3 év után égi segítséggel mégis csak sikerre vezetett.

1927 december 11-én Kelemen Krizosztom főapát elnöklése alatt a Kongregációs Otthonban megalakult a Szent Család Társasága, lelki vezetőül dr. Zsámboki Pál pápai kamarást választották meg. Végleges megalakulás azonban 1930 december 8-án Máriaremetén történt. Shvoy Lajos székesfehérvári megyéspüspök előzetes jóváhagyásával és P. Casari József szervita tartományi főnök engedélyével, P. Marchi M. Cyrill lelki vezetésével. A társaság superiorává Pogány Géza ny. ezredest, két szenatorává Eperjesy Károly ny. főkapitányhelyettest és dr. Kubinyi Kálmán ügyvédet választották meg: a superior pedig «frater majorra» dr. Szombathy István ny. főgim. igazgatót nevezte ki.

A megalakulás után érkezett püspöki leiratban foglalt feltételeket a társaság tagjai 1930. évi december 16-ra egybehívott rendkívüli káptalanban egyhangulag elfogadták és annak 3. pontját póthatározatként az «Ügyviteli és ideiglenes szabályok» 6. pontja gyanánt beiktatni rendelték.

A megalakulásról és a fenti póthatározat beiktatásáról felvett s december 31-én a székesfehérvári püspök úrhoz felterjesztett jegyzőkönyvre megérkezett a püspök úrnak 1931 január 7-én kelt 17—1931. számú leirata, melyben az egyházfő az alapítást jóváhagyta.

A most előadottakból láthatjátok kedves Testvérek, hogy a kizárólag az Isten és a Boldogságos Szent Szűz iránti tiszteletből és szeretetből Lourdesba és Limpiasba vezetett zarándoklat milyen bőséges gyümölcsöket termett. Áldjuk érte a Mindenható és magasztaljuk a mi égi Pátrónánkat a Boldogságos Szűz Máriát és áldott szent jegyesét, Szent Józsefet.

De áldja meg a jóságos Isten azt a mi szeretett testvérünket is, aki fáradságot nem ismerve, töre-

kedett a Limpiasban kapott inspirációját hűséggel megvalósítani és megalapítani a mi Szent Család Társaságunkat.

Legyen érte boldog úgy ezen, mint a túlvilágon.

Ti pedig, kedves Testvérek, kik osztoztok az ő küzdelmes munkájában, osztozzatok az ő örömeiben is!

Most pedig előre a Szentlélek Isten segítségével a Mindenható nagyobb dicsőségére! Amen!

Mária a képzőművészetekben

A Boldogasszonynak muzsikával udvarló angyalokat gyakran láthatunk híres Mária-képeken: hegedűszóval, hárfával, furulyával ünneplik édes Királynőjüket az égben, kit a föld éneke is boldogan magasztal. Nincs a művészetnek olyan ága, mely ne dicsőítené már évezredek óta ezt a csodálatos Asszonyt! A Madonna-képeknek micsoda káprázatos és roppant tár-

Carlo Dolci: Madonna del velo

Ittenbach: Szűzanya

lata nyílhatna meg, ha össze tudnók hozni ezredek művészi termését!

Már a katakombák fáklyafüsttől barna falán feltűnik az ő hasonlíthatatlan alakja isteni Gyermekével ölében. S mikor az Egyház diadallal vonul ki az első századok véres és ember-telen megpróbáltatásaiból s foglalja el a világbirodalom császára mellett a trónt, a bizánci udvar káprázatos ragyogásában évszázadokra kiható jelentőséggel megszületnek az aranyos hátterű, császárnői fölséggel trónoló, szertartásos merevségű Panagia-ikonok, melyek közül, a képrombolók barbár dühét túlélve, még ma is sok mint híres kegykép ismeretes, bár eredetük a legendák aranykódébe vész gyakran (pl. a Csensztochowai Boldogasszony).

A bizánci Madonnák hagyományos merevségét csak a trecento olasz mesterei kísérik és tudják fokozatosan feloldani. Nagyobb városok (Ravenna, Siena, Firenze, később Umbria, Velence, Róma) fiai új utakat törő festőiskolákat nyitnak, áhítatos képeiken már nem meg-

közelíthetetlenül fölséges trónon ül az Istenanya, egy «Giotto Máriája hatalmas, élettől, erőtlől duzzadó asszony . . . Odaállítja mint élő valóságot a tömegek elé: nézzetek Reá, Aki egy volt közületek és Aki a legtökéletesebbé nemesedett az alázat által» (Lévay Mihály). Asszisi Szent Ferenc hatása ez már, aki a természet egyszerű, alázatos, de tékozló szépségét ámulatan fedezte föl újra. A korai reneszánsz tavaszos szellői lengenek. Az arany hátteret fölváltja Itália tündöklő kék ege. A Madonna-ábrázolások egyre finomabbak, törekenyebbek, átszellemültebbek lesznek (Fra Angelico). A gótika jut uralomra már a festészetben is. A távlat törvényeit, a fény és árnyék problémáit tapogatóják még bátortalanul az ecsetek. Középkori városok, virágos mezők, sűrű erdők szerepelnek egyre gyakrabban a képeken.

Hogy lelkendez rajtuk Prohászka is: «Az én képem a Fra Filippo Lippi imádó Madonnája. Az erdőszélen a virágos gyepen fekszik az Istenadta gömbölyűségek kopkája, a mi Urunk Jézus, az isteni gyermek; két kezecskéje a szája körül, nem hogy szégyenkeznek, de göngyölődik, jól érzi magát s nem tudja, hogy mi lesz. Azaz dehogy, ő még nem gondolkozik, hogy mi lesz, hanem időn kívül áll s hempereg. Még pólyácskája sincs, úgy szereti a virágos gyepet. S mellette a fenyőszálak, a piniák állnak őrt, no, meg egy kis pintyőke is érdeklődik s nem fél. Mert kérem, ez egy darab paradicsom; bűnnek nyoma sincs; hol is volna, a bambino s a Madonna itt az emberiség! S még a patak is, még az is oly tiszta, hogy világít; bizonyára az onnan jött, ahonnan az ősi Eufrát és Tigris s oly jókedvű, hogy a másik oldalon fölszalad a hegynek. Közel van ide az ég; a fenyőgallyak közt kezdődik a nyár, az ember elérné a kezével s a nyílt égből lenéz a jó Isten; jaj, de milyen jó, csak az arcába kell nézni. A Szentlélek meg akárcsak vadgalamb volna s a piniák közt volna a fészke. Az élet kegyelmét s a lélek energiáit sugározza az édes, kis fűben-hempergőre. No, de az édesanya is tud róla, hogy mi ez itt, hogy ez a fia, de imádnia illik s a szíve térdre hullatja» (Soliloquia, 1915, febr. 1.).

A quattrocento nagy művészei már egyre otthonosabban érzik magukat a színek és vonalak, a megvilágítások és árnyékolások titkai között (Ghirlandaio, Botticelli, Perugino, Bellini fivérek . . .), a festészeti problémák sorra megoldódnak s az újkor halhatatlan mesterei biztos kézzel, fölényes tudással, már szinte felülmúlhatatlanul tökéletes művészettel festik meg elbűvölően édes mosolyú Madonnáikat. Mennyi élet és öröm árad Corregio és Luini vásznairól! Micsoda mennyei ártatlanság, szépség és áhítat sugárzik Raffael ötven Madonnájáról (vajjon melyik szebb: a stiglices vagy a sixtusi Madonna, a Madonna della Sedia vagy a del Granduca?). Milyen megrendítően festi Caravaggio a Szentszűz halálát, kit az elárvult apostolok siratnak! Milyen mély és meleg szí-

nekkel mutatja be nekünk Andrea del Sarto a Gyermekeit boldogan magához ölelő Anyát! A fájdalomnak micsoda tengere hullámzik Van Dyck megrendítő Piétáján, melyen a gyászfátyolos angyalok is zokognak! S ki ne ismerné a velencei Chiesa dei Frari páratlan kincsét, Tizián grandiózus oltárképét, a menyeyei ragyogású és mámorú Mennybevitelt? Ki ne ismerné Guido Reni, Paolo Veronese, Carlo Dolci mérhetetlenül édes és finom Madonna-képeit? Vagy a többi nagy olasz festő: Sassoferrato, Giorgione, Tiepolo, Leonardo da Vinci, vagy az újabbak közül: Feruzzi, Barabino remekeit...?

S micsoda magaslatokat ért el a spanyol festészet Ribera, Velazquez, Murillo csodálatos vásznain! Vagy a német piktura milyen büszkén mutathat egy Dürerre, Holbeinre, Memlingre, Rembrandtra, az újabbak közül Ittenbachra, Feuersteinre, Fugelre, Sambergerre... Külön világ mindegyik, a színek és vonalak virtuóza... S milyen csodálatos, hogy Európa keresztény művészetének Madonna-kultuszával már a messzi s lassan Krisztus világosságába kerülő pogány Ázsia ősi művészete is versenyre kel! A kínai Lu-Hung-nien mandula-szemű Máriákat festeget, lampionos és copfos kínai angyalok kavargó, tarka seregében; Wang Su-ta kínai ruhákba öltözteti a három mágust s felhőkön muzsikáló gésáknak az angyalokat; göcsörtös kínai fák, virágzó, exotikus bokrok háttérében festi meg Sü-zi hua a kánai menyegző nagyszerű csodáját...

De világviszonylatban is figyelemreméltó helyet foglal el a magyar Madonna-festészet! Szimbólikusnak kell tekintenünk, hogy a katakombák ősi Mária-ábrázolásainak egyike Pécsen található annak a gyönyörű székesegyháznak a tövében, melynek alapjait Szent István királyunk rakatta, ki árva Országát a Boldogasszony gondjaira bízta! A miniatűröknek, szárnyasoltároknak, freskóknak az a csekély töredéke is, ami viharos történelmünk során fennmaradt, bőven igazolja, hogy a magyar középkor művészetének leghálásabb témája Ő volt! Merészen életörő újkori festészetünk is halhatatlan alkotásokkal mutatja be hódolatát a Boldogasszonynak. Gondoljunk csak a mi Rubensünk, Benczur Gyula káprázatos ragyogású és pompájú «Három királyok imádására»...

«Szeretem őket, írja Carl Sonnenschein, szeretem e csodálatos képeket! Mily színes a Madonna-ábrázolásoknak ez a változata a művészetben!... Az ő Anyjának, a királynői, jóságos, tisztaságos Asszonynak képe mindenkor arra ösztönzi a legnagyobbakat, hogy minden kor nyelvén újra és újra tolmácsolják Neki hódolatukat... Újra és újra az az Egy! A Szűz! Az Anya! A Királynő! Aki bizánci trónjáról tekint alá! Aki a felhők ujjongását nézi! Aki rózsalugasban álmodik, Gyermekeit ölében tartva. Mennyire szeretem én ezeket a Madonnákat! Mily elragadtatva állok mind-

egyik előtt...» Ezt az elragadtatást mindnyájan érezzük s nem tudunk betelni vele...

*

Nem szabad megfeledkeznünk a Mária-képek mellett a Mária-szobrokról sem. Az első nyomok itt is a katakombákba vezetnek. Egy szarkofág-töredékre bukkanunk a IV. században Szent Sebestyén katakombájában. A dombozmű Szűz Máriát ábrázolja a Gyermekek Jézussal és Szent Józseffel. «A katakomba-művészet legszebb, a legtöbb életet és bensőséget, új fel fogást lehelő alkotása» (Lévay Mihály).

Wadere: Szentszűz

A bizánci hatásnak legkevésbé Észak románstílusú művészete van kitéve s a «szobrászati díszsel szinte elborított francia és német templomok mintájára a felsőolaszországi templomokat már a falaikon és a kapubéleteken faragásokkal ékesítik» (uo). Az olasz városok között most Piza vezet, élén nagynevű mesterekkel (Niccolò, Giovanni, Andrea, Nino Pisano...). «A francia, német-román, de főleg gótikus szobrászat a Madonna-kultusz terén a legcsodálatosabb remekeket alkotta. A Szűzanya tiszteletére emelt templomok szoborerdőjéből úgy mosolyognak a karcsú, jellegzetesen oldalt hajló Mária-szobrok, mint az örökkévaló báj, tisztaság utólérhetetlen szimbólumai» (u. o.). Mennyi finomság és szépség sugárzik a francia eredetű Madonna-szobrokból! Mennyi energia és realizmus a német földön született faragványokból! S micsoda csúcsokra emelkednek a renaissance olasz mestereinek

vésői alól kikerült ábrázolások! Vagy talán felülmúlható valaha Donatello Angyali Üdvözletének abszolút tökéletessége, a Robbiák reliefjeinek művészi kompozíciója, Michelangelo Piétájának isteni fölsége?

Új utakon próbálja megközelíteni az elérhetetlen Tisztaságot és egyetlen Szépséget a legújabb «spirituális» művészet, mely légiesen finom vonalakkal leheli az anyagra érzékföltötti álmát. Ennek az irányzatnak elindítója kétség-

Wang Su-ta: Angyalok királynéja

telenül a beuroni művészeti iskola, melynek feje P. Desiderius Lenz O. S. B. (1832—1928), «Virgo mystica» szobrában a Szentszűz kontemplációját érzékelteti. Nálunk, kiknek fejlett szobrászatáról a sok elpusztult emlék közül pl. a budavári koronázó főtemplom Magyarok Nagyasszonya, vagy egy ismeretlen pálos művész Szentcsalád domborműve is méltó fogalmat ad, nálunk világviszonylatban is jelentős képviselői e modern művészetnek: Vastagh Éva, Vastagh György, Ohmann Béla, Lux Elek...

*

Végül a Mária-templomok építőművészetéről is emlékezzünk meg! Aki látta Róma egyik legszebb bazilikáját, a Santa Maria Maggiorét, Róma legrégebbi Mária-templomát, az megsejti,

micsoda káprázatos pompát tud kifejteni a keresztény építészet a Szentszűz tiszteletére. Mennyi gyönyörű templom épült másfélezer év alatt Neki: gondoljunk csak a csodálatos gótikus francia Notre Dame katedrálisokra (Chartres, Arles, Soissons, Caen, Paris, Rheims, Amiens...), vagy a pompás német Liebfrauentempelokra (Würzburg, Augsburg, Halberstadt, Mainz, Speier, Strassburg, Bamberg, Köln, Lorch, Maria-Laach...). Különösen a középkor nagy szerzetesrendjei építettek egyre több és szebb templomokat Édesanyjuk és Királynőjük tiszteletére. Hazánkban Nagy Lajos királyunk pl. két gyönyörű templomot építtetett csak a pálosoknak: Mária-Nosztrán és Mária-Völgyön, melyeknek gazdag «eleganciáját» külföldiek is megcsodálták. Ősi búcsújáróhelyeink is mind a mai napig az ő kultuszát szolgálják a természet és az építőművészet egymást kiegészítő áhítatával és szépségszeretetével.

P. Gyéressy Ágoston O. S. P.

Himnusz az angyali üdvözletről

rta: Gyöngyössy Gergely O. S. P.

*Zengd, nyelvem, a Szűz méhének
áldását, dicséretét,
mert az Ég Királya Tőle
vett alakot, emberét,
midőn szülte férji nélkül
a Szüzanya gyermekét.*

*Küldetésbe Gábor jött a
Szűzhöz Ég ormairól,
Dávid király sarja volt Ő,
nemes törzs hajtásiból,
Máriának hívták, s József
eljegyzett arája volt.*

*Üdvözlégy — szólt — tisztaságos
Szűz, malasztal teljes vagy,
s minden földi asszonyok közt
Isten áldott lánya vagy,
Kit az Atya bölcsesége
megkívánt, mert éke nagy.*

*Hallgatott a Szűz, nem tudta,
mit jelent az üdvözlés,
s felujjongott, hogy tovább is
szólt még a szent Követ:
ne félj, ó Mária, Isten
Fiához méltóvá tett.*

Kegyelmet lettél az Úrnál,
fogansz és szülsz gyermeket,
embereknek Megváltója
lakja szüzi méhedet,
neve Jézus leszen, s majdan
üdvözt Ő népeket.

Nagy lesz és a Magasságok
Fia, dicső szent neve,
az Úr atyja Dávid székét
tölti majd be Ővele,
s Jákob házának lesz örök
uralkodó hercege.

Vajjon miként lehetséges?
Férfit én nem ismerek,
— szól a Szűz — s az angyal ajkán
örömtelt válasz remeg:
Istent szülsz, szüzességednek
pecsétjét nem sértve meg.

Reád száll a Szentléleknek
sugározó ereje,
kitől szűz méhed termékeny
lesz és élettel tele,
s akit szülsz, Magasságébéli
Fia lesz annak neve.

Ne kételkedj, magtalan és
öregedő rokonod,
Erzsébet, édes terhével
betölt már hat hónapot,
mert az Úrnál nincsen semmi
lehetetlen nagy dolog.

Legyen nékem, amint mondod
— szól a Szűz —, ó szent követ,
im az Úrnak szolgálója:
szólottál, szívem követ.
Istent fogadott méhébe,
s nem oldott mátkáövet.

Latinból : Lengyel Rezső.

Március 4-én üli a világegyház a lengyelek Szent Imréjének, Szent Kázmér hercegnek ünnepét. Ez az ünnep három szempontból is jelentős számunkra. Először azért, mert Szent Kázmér kis híja, magyar király lett. Már úgy volt, hogy a ráváró magyar trónt elfoglalja, amikor egyes főurak ellenállása visszavonulásra kényszerítette. Ő az égben a szentek koronájával lett gazdagabb, mi pedig egy szent királlyal lettünk szegényebbek. Másodszor ő volt talán az első, aki a ruthének megtérítését, vagyis Rómának való meghódoltatását, mert

ruthének Lengyelországban is vannak, egy ségesen akarta megoldani. Bizonyára korai halála, 25 éves korában halt meg, akadályozta nemes, apostoli szándéka végrehajtásában, melynek megvalósulása fölbecsülhetetlenül sokat jelentene nekünk, különösen ma. Végül a Pálosrendnek konfrátere volt Szent Kázmér herceg egész családjával egyetemben, rendi ünnepünk tehát az ő ünnepe, melyen különös hálával, szeretettel, örömmel gondolunk az ő megdicsőült alakjában azokra az egyházi és világi előkelőségekre, kik valami rendkívüli módon juttatták kifejezésre jóindulatukat a Rend iránt, mely aztán lelki kincseinek, javainak, kiváltságainak testvéri (konfráteri) megosztásával fejezte ki háláját irántuk.

*

Szent József ünnepén, március 19-én, szorongó, nehéz szívvel gondolunk a keresztény családokra, melyeknek égi pártfogója Ő. Megrendítő, micsoda krízisek és katasztrófák fenyegetik ma a keresztény családokat. Nem lehet döbbenet nélkül olvasni dr. Carl Sonnenschein Naplóját (Notizen, 1925 dec. 13.), aki az ő rapszódikus és hallatlanul és utólérhetetlenül kifejező és szuggesztív stílusában így villant rá a tátongó örvényekre :

«Három eset egy hét alatt. Az utcáról föl-szedve. Futólagosan. Irodám világából.

Az első eset. Négy napja, hogy könyörgött nekem. Egy katolikus leány. Apja egy közép-európai fővárosban lakik. Nem Berlinben. A leány a napokban látogatta meg őt ott. Nem volt a leánya számára mondanivalója. Anyjától elvált. Az apa maga zsidó s most egy zsidónő a második felesége. Ezzel él ama meg nem nevezett európai városban. Első felesége közben visszatért Berlinbe. Egy gazdag igazgatóhoz ment újra nőül. Valamelyik bank-igazgatóhoz, kinek címét a berlini címtárban megtalálhatják, de akit én nem nevezek meg. A vezetéknevét sem mondom meg, bár tudom. De a kettő már féléve ismét elvált. És a gazdag bankigazgató elvette cselédjét feleségül. Ismerem családi nevét és keresztnévét. Tudom azt is, hogy vajjon Friedenauban, Schönebergben vagy Wilmersdorfban laknak-e. Nem áru-lom el. Csak azt mondom, hogy az apátlan-anyátlan leány keservesen vergődik az életben. Hogy én egy megható levelet küldtem tőle tegnap igazi atyjához ama középeurópai városba s kértem őt, ne felejtkezzék meg gyermekéről itt Berlinben. Elvált anyja sem törődik vele. Mostohaapja, az elvált második apa, egyelőre a cselédjével állt össze s kisebb gondja is nagyobb annál, hogy első feleségének gyermekével gondoljon. Hány éves lehet ez a leány? Talán tizenhét ! Egészen magárahagyva. Ebben az állástalan világban üldözve ! Anyjára két férfi jut. Apjára két nő ! Második apjára ismét kettő ! De erre a védtelen, finomlelkű, komoly gyermekre egy apa, egy anya sem jut !

Második eset. Egy előadás után barátom-

mal és feleségével együtt egy csésze teánál ülök a barátságosan megvilágított asztal mellett. Átgázoltunk a fehér havon s most örülünk a kicsi házban a meleg szobának. Berlin szélén. Valahol. Barátom elmeséli a ház történetét. Lakott köztük egy diplomás mérnök. Az asszony második férje. Első férje elesett a háborúban. Pár éve a Keleti-tenger mellé ment nyaralni az asszony. Voltakép akarata ellenére. Megismerkedett ott egy gazdag emberrel, aki megtetszett neki s második férjével megegyezett, hogy fölbontják házasságukat s a harmadikhoz megy nőül. A válás megkönnyítésére ez utóbbinak nagybácsija ajánlkozott a «házasságtörő» szerepére. Erre meg is esküdött s egy pillanat alatt fölbontotta a házasságot a lichtenbergi hivatalos bíróság. Ez a 32-ik eset volt aznap. Vagyis: a harminckettedik! A törvényszékről mind a hárman a legközelebbi kávéházba mentek s közösen megülték a várva-várt sikert: a második férj, az elvált asszony, a nagybácsi, akinek «jósága» tette lehetővé a pör eredményességét. Barátom tovább mesél. Nővére is ebben a házban lakott. Férjes asszony. Férje a fronton volt. Csakhamar elfelejtkezett róla az asszony s más irányába fordult. Oly feltűnő volt a dolog, hogy anyja figyelmeztette vejét. De a legközelebbi szabadság hirtelen kibékülést hozott. Amint hazatér a háborúból: válik! Mind a ketten megegyeztek ebben. Első férje tanu volt a másodikkal kötött esküvőn. A lakzira azonkívül egy hatalmas virágcsokorral állított be. Az asszony nemsokára náthalásban meghalt. A szomszédok mesélik, hogy kereken kétezer márkába kerültek a rózsák, melyeket a halottas szoba földiszítésére s a koszorúkra fordítottak. A gyászolókhoz tartozott az első férj is, ki megtekintette a fölgravatolozott halottat. A gyász nála és utódjánál mérhetetlennek látszott. De pár hét múlva a második férj viszonyt kezdett cselédjével. Akivel ma is együttél. Teaasztalunk körül csend lett. Olyan csend, mint künn a behavazott földeken. A lélekzetünk is elállt.

Harmadik eset. Az egyházközségi nővér kopog az ajtón. Valahol egy bérházban. Valahol a város közepén. Nem messze a két pályaudvartól. Egy nagy szürke bérházban. Mely ritkán lát elegáns látogatót. Az anyával akart beszélni. Hogy az újszülöttet megkereszteljék. A szülők 1924 novembere óta elváltak. A gyermek tehát házasságonkívüli. Az egyházközségi nővér kopogtatott. Azt gondolta, egy magános nőt talál kis gyermekével. De egy leány nyit ajtót. Két gyermek bámul ki vele a hasadékon. Az egyik talán tízéves. A másik körülbelül három. Különben senki sincs otthon. A nagyságos asszony csak délután található. Pár nap múlva hazajön. Ismét kopog az ajtón. Most itthon van az asszony. Ugyanabban a szobában van a férfi is és a gyerekek. A férfi beleszól a beszélgetésbe. A nővér azonban az asszonnyal akar beszélni, nem vele. Hat napja házasok már, mondja a férfi.

Ő zsidó. Az asszony katolikus. Külföldi. Hét évvel idősebb a férfinál. Már leánykorában lett anya. Innen a tíz éves gyermek. Akkor elvette őt első férje. Ebben a házasságban lett a második gyermek anyja. Akinek apja azonban második férje. Hozzáment ugyanis az elsőtől való elválás után. Ettől a második férjétől származik a hároméves gyermekek kívül az egyhetes. Az utolsó. A harmadik férfi, aki megosztja vele lakását, kijelenti most, hogy mind a kettő az ő gyermeke. Egyik sincs még megkeresztelve. Nem is lesz. Sőt az anya is zsidó akar lenni. Az egyházközségi nővér tanácsát kéri. Hogyan kell kilépnie az Egyházból és hogyan léphet be a zsinagógába. A férfi ugyan nem tartja a zsinagóga szokásait. De van faji öntudata s meg akar maradni atyáinak közösségében. A nővér mondja a férfinak is, az asszonynak is, hogy nem szabad így bánni a legmélyebb dolgokkal. Amiket örököl és átél az ember. Külsőleg ugyan el lehet szakadni az Egyháztól, de belsőleg azért nem. A tízéves gyermek csöndesen áll a sarokban. Egész csöndesen először. Azután szóhoz jut s világosan és határozottan kijelenti, hogy katolikus akar maradni. Valahol külföldön katolikus módon keresztelték meg. Valahol külföldön hétéves korában, az első szentáldozáshoz is járult. Nincs szükség tehát, hogy a nővér kérje előkészítését az áldozásra. Már rég megtalálta az utat a Megváltóhoz és hűségesebb maradt Hozzá, mint sokan közülünk.

Mindnyájan meghajtjuk fejünket e gyermek előtt és újra és újra elénk tolul e tízéves fiúcska képe, bárhova nézzünk is. Ott áll az asztal sarkán. Ahol a bejegyzett levél fekszik. Mely ma reggel érkezett. Azt írta valaki, hogy felesége elhagyta. Elhagyta, nem tudom, huszonnyolc vagy harminc éves házasság után. Most Berlinben él. Egy villában. Rokonainál. Teljes jólétben. Terített asztalnál. Kristályüvegek előtt. Tükrök és virágok között. Olykor ragyogó fehér yachtján a Havelen síklik le. A Csatornán át a Keleti-tengerre. Egész Svédorszáig. De férje útjából kitér. Mind a kettő katolikus. Mind a kettő pontosan teljesítette vallási kötelességeit harminc éven keresztül, legalább is külsőleg. Fiúk már több mint húszéves. S most jött az asszonyra a bolondóra. El akar válni! Ez nem élet az ő oldalán! Szüksége van szabadságra. Így csak kínlódik s ezt már nem bírja tovább! A grunewaldi hölgy! Vajjon ez lesz a negyedik eset ezen a héten? Az oszlás már a velőkig hatol? A kultúra épülete már alapjában inog? Vulkan fortyog alattunk s elsötétül szemünk előtt a horizont? Elpusztul a föld? Elnyel minket a kor? — Berendelném ezt a polgári, túltáplált, jólélő hölgyet, hogy jöjjön velem Berlin keleti felébe. Szürke lépcsőkön végig. Sötét kapukon át. Pincék, csűrök, fűtetlen odvak árnyékába. A kiáltó szükségbe és az üvöltő nyomorba. Gyermekéhez e földült otthonok káoszában! Emberekhez, kik tető nélkül, jóság nélkül,

anya nélkül élnek. Ama poklokba, melyek ott napról-napra fölizzanak s Európát lángba borítják. Félek, hogy ezek a túljól élő emberek csak akkor értenék meg, milyen veszélyes játékot játszanak, amikor játékuk végső konzekvenciája, túlérett gyümölcse, borzalmas logikája a küszöbükön állna. Ha a tömegek villáikat gyujtogatnák föl, csak akkor eszmélnének rá, micsoda vetést vetett el példájuk. Egyház nélkül élő emberek számára nincs más felelet, mint a fölfordulás lángnyelvei. Azok fényében azonban egy Alapítás áll, egy Tekintély, egy Hirdető égbenyúló alakja! Könyörtelen biztosan mutatja az utat és szédüléstől menten! Sziklaszilárdan! Az Egyház! Ezt a káoszt, ha nem akar fölperzselődni és szétmálni és elrohadni, ezt a káoszt csak az ő parancsa oldja föl. A fölbonthatatlan házasság parancsa! Nincs más útja a gyógyulásnak. Akinek Európában még érzéke van az emberiség fönnmaradása, a gyermek védelme, a kultúra egészsége iránt, annak Hozzá kell igazodnia. Igazad van, tízéves fiúcska! «Én katolikus akarok maradni!» Különben széthull Európa!»

Ilyen megrendítő esetekről magyar viszonylatban is sokat lehetne beszélni! Szent József, könyörülj rajtunk és könyörögj értünk!

Különösen a magyar családok döbbenetesen aggasztó terméketlensége miatt... *Bálint József*, országgyűlési képviselő, derék székely népünk fia, maga is tizenkétgyermekes család sarja, nemrég mutatott rá egy megrendítő előadásában, hogy a magyarság átlag minden négy évben egy világháborút veszít: 800.000 magyart, akik nem születnek meg bűnös beavatkozás folytán! Mig körülöttünk a román, a szerb egyre szaporodik! Pedig jöhetnének bármilyen pusztító háborúk, jöhetne újra és újra Trianon: fennmaradásunk nem a véres csatamezőn, hanem a népes otthonokban dől el! «Lehet egy nép hatalmasan gazdag, művelt, kezében tarthatja a világ legjelentősebb jövedelmi forrásait, nyerhet háborút..., mindez azonban csak pünkösdi királyság, mert ha nem szaporodik, napjai, évei meg vannak számlálva. Viszont érhet egy népet megaláztatás, hadi sikertelenség, még vesztes háború is, ha szaporodásban a többiek fölé kerekedik, övé a jövő. Ezt nem mi találtuk ki, ez számtani szükség-szerűség, történelmi vaskövetkezetesség, amit a história igazol.» Gondoljunk csak a kultúránkat megalapozó görögök, a világhódító rómaiak s a «Gloire» ragyogó és büszke népének, a franciáknak szomorú példájára!

*

Gyümölesoltó Boldogasszony március 25-i szép ünnepén tartjuk immár hagyományosan évről-évre a Zeneakadémián pálos hangverse-nyünket. A mi kedves közönségünk bizonyára az idén is zsúfolásig meg fogja tölteni a hatalmas nagytermet, ahol most *dr. Nádas Zoltán* püspöki tanácsos fogja megnyitni az ünnepi estét, melyen *Udvardy Tibor* és *Szabó*

Ilonka a Magy. Kir. Operaház tagjai ének-számokkal, *Lehotay Árpád* és *Vándory Margit* a Nemzeti Színház tagjai szavallatokkal fognak szerepelni, *Rácz Vati* és *Ignáth Gyula* régi magyar nótákat énekelnek kobzos kísérettel, *Lengyel Gabriella* hegedűművész és *Szokolczay-Riegler* orgonaművész márkás nevei teszik változatossá a *Bognár Elek* színművész rendezte pálos-est gazdag műsorát, melynek kiemelkedő eseménye *Ijjas Antal* szerkesztő előadása lesz *Fráter György* pálos bíborosról. Közreműködik még *Doroszlai Károly* vezényletével a M. kir. honvéd légierők zenekara. Zárószót *P. Besnyő Gyula* h. tartományfőnök és perjel mond.

Dr. Kisbán Emil:

A czenstochowai pálos nyomda

(1628—1864)

A pálosrend íróinak munkái a könyvnyomtatás felfedezése után, a XVI. század végén és a XVII. század elején főleg Rómában, Bécsben és Krakkóban jelentek meg. A rend könyvszükségletének kielégítése végett azonban már a XVII. század elején Czenstochowában önálló nyomdát rendeztek be. E nyomda alapításának idejét pontosan nem állapíthatjuk meg. Benger megállapítása szerint a nyomda a topolnai kolostor alapításának évében, 1649-ben nyílt meg. Ekkor azonban a nyomda, miként ez az alábbiakból kitűnik, már javában működött. A nyomda minden valószínűség szerint még a XVII. század elején, 1620 és 1628 közt alakult meg s kezdetben királyi felhatalmazás nélkül működő, magánjellegű kisebb rendi nyomda volt. Célja eleinte kimondottan pálos íróknak csupán rendi célokat szolgáló szellemi termékeinek a nyomása volt. A czenstochowai pálos könyvtár több olyan nyomdaterméket őriz, amelyek kétség-telenül igazolják, hogy a nyomda 1628-ban már megkezdte működését. Ekkor jelent meg ugyanis a nyomda betűivel *Mikolaj Moscisk Mosciski*-nak a czenstochowai kolostor könyvtárában őrzött *Akademja Pobożności* c. quartalakú, 748 oldal terjedelmű műve. Az ezen a művön kívül fennmaradt csekélyszámú adatból arra következtethetünk, hogy a nyomda a XVII. században csak elvétve működött. Termékei valószínűleg néhány nagyobb munkától — mint amilyen az idézett mű — eltekintve csupán kisebb nyomtatványok, röplapok, imádságok lehettek, amelyek főleg Mária és a szentek tiszteletének gyarapítását célozták s a rendi élettel szorosan összefüggő áhítatirodalom körébe tartoztak. E kisebb nyomtatványokból az idők mostohasága miatt korunkra alig maradt fenn valami. A nagyobb munkák is jórészt elvesztek a kolostor környékét többiben ért ellenséges támadás okozta pusztulás miatt.

A nyomdának több fennmaradt nagyobb nyomdaterméke igazolja azonban azt, hogy ez a nyomda a XVII. században, amikor a kolostor falai között viszonylagos nyugalom honolt, a szükséghez mérten több ízben nagyobb alkotások kinyomására is vállalkozott. Így 1644-ben jelent meg *Lobzynski Jan Dionizy*nek *Dies natalis panegirice repraesent-*

tatus c. IV. Ulászló, Lengyelország és Svédország királyának dicsőítését tartalmazó 44 lap terjedelmű munkája. Ezt 1648-ban két munka megjelenése is követte. Az egyik *Adamovicz Krizostom* († 1652) lengyel tartományi tanácsosnak és újoncmesternek *Szotarevicz Bertalan* munkája, a *Schema regulare* nyomán írt *Abece-darium vitae spiritualisa*, a másik a lengyel noviciatus perjelének, a kiváló moralista írónak, *Gregorius Terelius*-nak († 1660) Borkovich rendfőnöknek ajánlott oktávalakú *Directorum spiritualis vitae* c. munkája. Mindkét mű a pálosrend tagjai számára készült s a szerzetesi lelkület kialakítását, elmélyítését, s a tökéletesség útján való haladás fokozását célozta. A két latinnyelvű munkát időrendben *Russel X. Pavel* 1651-ben *Skarb nigdy nieprzebrany Kosciola Swietego Katolickiego etc.* c. munkája követte.

A nyomdának eme első termékei után vagy negyven éven át semmiféle nyomdatermékről nincs tudomásunk. Valószínűnek tarthatjuk, hogy eme időszakban a kolostor környékére is kiható ellenséges felvonulások okozta nyugtalanság miatt a lengyel tartomány pálosai irodalmi munkásságra nem vállalkozhattak s így a nyomda is kényszerű szünetre volt ítélve. A század végén, 1693-ban és 1694-ben azonban több nagyobb mű látott itt napvilágot. Az említett években jelent meg itt névtelenül a leMBERGI Ossolinski hercegi könyvtárban őrzött, főlíóalakú, képekkel díszített *Griphus domus Otwinowiana* és *Solarewic* Bertalan kiváló szónok és rendi tanácsos két munkája, a Szent Szaniszló krakkói püspök életének és vértanuhalálának a leírása, a quartalakú *Bissus et purpura* (1693) és a *Schema regulare seu sermones claustrales* (1694) c., még a század elején írt főlíóalakú s a rendi élet tökéletességének fokozására szánt s az író szónoki tehetségéről is bizonyosságot tevő munkája. Ugyancsak ekkor jelent meg a hős czenstochowai perjelnek, *Kordeczki Agost*nak a már 1637-ben Krakkóban kiadott és Czenstochowanak a svédek által történt ostromát élénk színekkel ecsetelő *Gigantomachia*ja (1694, 1717) és a lengyelek között korábban nagy hírnévnek örvendő *Lobzynski Jan Dionizy* lengyel definitornak és szónoknak szintén az áhítatirodalom szolgálatában álló két munkája, a *Decas Litaniarum B. M. cum psalterio Deiparae* címen 1654-ben írt munkájának *Duas Litaniarum et Psalterium* címen kiadott későbbi kiadása (1693) és a *Manuale pietatis* (1694). Mind a két művel a vallásos elmélyülés és áhítat emelését tűzte ki céljául a szerző. Az elsőben a Boldogságos Szűz tiszteletére szánt két litániát és a zsoltairoskönyv egy részének a fordítását, az utóbbiban a már addig megjelent imakönyvekből válogatott imádságokat és fohászokat közöl az író. Ez utóbbinak teljesen imakönyv-jellege van. Az előbbi, a *Duas litaniarum et Psalterium* 1693-as kiadása a szerző művének a harmadik kiadása már. E mű első kiadását tehát jóval előbbre tehetjük. A *Manuale Pietatis*-t viszont még hatszor adta ki a nyomda fennállása alatt (1723, 1727, 1732, 1739, 1785, 1786).

A XVIII. század elején megjelent művek sorát *Adamovicz Krizostom*, a *Pabulum animae Christianae* (1706) c. elmélkedő könyvének és *Abece-darium*ának újabb kiadásai (1720, 1722), *Nieszporkowicz Ambrus Odrobiny z stolu Krolewskiego* (1706, 1720, 1733, 1757, 1759) c. öt kiadást ért munkájának, a névtelenül kiadott *Actus virtutum et orationes ad Deum et Dei parentem* c. műnek (1706, 1746) a kiadása nyitja meg. Ezeket a mun-

kákat követte *Chelstowski Dionizy* († 1719) lengyel tartományfőnökhelyettesnek a czenstochowai kegyképpel kapcsolatban Mária életét tárgyaló és dicsőítő munkája, a *Scrutinium vitae intaminatae B. V. Mariae* (1710), a Szent Szaniszló krakkói püspök életét, vértanuhalálát, megdicsőülését és a reá vonatkozó költeményeket közlő munkája, az *Epitaphia Divi Martyris Stanislai Episcopi Cracoviensis* (1713) és a *Majestas Divae Claromontanae* (1717) c. művei, a horvát tartományhoz tartozó magyar pálosnak, *Simándy Lászlónak Corvus Albus* (1712) c. remete Szent Pál dicsőítését tartalmazó didaktikus célt is szem előtt tartó, több kiadást ért műve (1712, 1719, 1772), *Scislowski Rudolf Sol Aquinaticus* c. teológiai értekezése (1716) és a czenstochowai kegykép megkoronázása alkalmából írt *Homagiuma* (1717) és *Relatioja*, *Juniewicz Miklós* lengyel definitornak a czenstochowai madonnát méltató *Augurium sortis Beatae ab archithaumaturga* c. verses műve (1718), *Meiselseder Ferdinand* osztrák pálos lelkigyakorlatos könyvének, a *Desertum asceticum*-nak egy későbbi kiadása (1752), *Gorsinski Ignác*-nak († 1730) a szentek ünnepeire írt lengyel beszédei, a *Novi Oglos* (1717), *Goldonowski András* Bratctwo S. Aniola Stroza (1724) c. munkája, *Dytrinski Thade Salve theologicum* (1728) c. teológiai értekezése, *Reiffenstuel Anaklét Theologia moralis*-a (1730), *Choynach Bruno* († 1753), Aquinoi Tamást dicsőítő beszéde (1730), *Kielczewski Szaniszló Kosciol Boski Zywy*-je (1751), *Kiedzynski Anasztáznak* a czenstochowai kegyképpel foglalkozó *Mensa Nazarea*-ja (1759), *Rotter Xavér* nagybőjti beszédei, a *Conciones quadragesimales* (1761), *Meress Bonaventura* szónoki beszédei, a *Triennium Superiorum regularium* (1776), *Pollacz Rudolf* imádságos könyve, a *Manuale pietatis* (1786) c. műve.

A nyomda az említett adatok alapján tehát már javában működött, anélkül azonban, hogy működéséhez meg lett volna a királyi engedély. Mint rendi, illetőleg házi nyomdának külön működési engedélyre nem is volt szüksége. A csupán egyházi, sőt szűkebb értelemben vett rendi munkák kinyomatásához nem is volt szükséges a királyi engedély. A XVIII. század elején azonban, amikor a folytonos harci zaj után végre lengyel területen beállt a nyugalmasabb élet, a pálosok ki akarták bővíteni nyomdájuk működésének és hatáskörének a területét s egyben a nyomda működésének a jogi alapját is meg akarták erősíteni. Ezért a nyomda alapítása és működésének végleges engedélyezése ügyében *Moszinsky Konstantin* lengyel tartományi tanácsos és krakkói perjel, a későbbi livlandi püspök *II. Agost* lengyel királyhoz fordult. A király 1706 június 2-án kelt oklevelében tett eleget a perjel, illetőleg a rend kívánságának. A pálosrend érdekét és hasznát akarván szolgálni, — amint az oklevélben mondja, — megengedi, hogy a kolostor falain belül építsék fel, rendezzék be s helyezzék üzembe nyomdájukat. Az engedélyt azonban feltételekhez kötötte. Ezek szerint csakis azokat a műveket szabad a kolostor szerzeteseinek kinyomatniok, amelyeknek kéziratait a helyi ordinárius átnézte s amelyeket jóváhagyásával látott el. A művek kinyomatásához tehát a megyéspüspök, ez esetben Czenstochowa püspökének az engedélyezése volt szükséges. A szerzeteseknek az oklevél meghatározása szerint csakis a tisztességes szerzemények és könyvek kinyomatását és nyilvánosságra hozatalát engedélyezte. E feltételek kikötése után a királyi oklevél arról is intézkedik,

hogya a szerzetesek nyomdai jogokkal minden zavar nélkül szabadon élhessenek. Ezért utasítja illetékes hivatalos közegeit is, hogy a czenstochowai konventet az általa nyújtott királyi előjogban az esetleges zavarásokkal szemben megvédjék. Miután az az eshetőség is megvolt, hogy a nyomda termékeit újabb kiadásra, vagy kereskedelmi célra esetleg a könyvkereskedők, vagy világi nyomdászok kisajátíthatják, elrendelte, hogy a pálosok által kiadott könyveket az említett személyeknek királyi engedély nélkül ismételt kinyomatni, árusítani, vagy esetleg az ország területéről elszállítani tilos. E tilalom ellenőrzésével is nevezett hatósági közegeit bízta meg.¹

Amint tehát látható, a lengyel király csak 1706-ban adta meg a czenstochowai pálosoknak a már régóta működő nyomdájuk alapításához és rendezéséhez a felhatalmazást s egyben ugyanekkor a pálosoknak nyomdájukkal kapcsolatban fennálló jogait és kötelezettségeit is körvonalazta. Ezt a privilegiális oklevelet III. Ágost 1740 november 12-én, Szaniszló Ágost 1776. október 24-én erősítette meg.

A nyomda működésének a szabályozásával a rendi hatóság is foglalkozott. Több panasz merült fel ugyanis amiatt, hogy a nyomda vezetője a nyomdaterméket nem küldte meg az egyes rendházaknak. Ezért a lengyel tartományi tanács 1719-ben tartott ülésén hozott határozatában (8. cikkely) kötelezte a *nyomdaigazgatót*,² hogy a czenstochowai nyomdában készült minden nyomtatványból az egyes rendházaknak két példányt küldjön meg, még pedig fizetség ellenében. A nyomtatványok árának a megállapítását a rendelkezés a lengyel tartomány főnökére bízta. (V. ö. A. Pr. P. tom. VII. fol. 413. Arch. Czenst.)

A pálosok nyomdáikban 1628-tól 1864-ig, tehát a megalakulás évétől a feloszlásig összesen 159 művet adtak ki s ezek közül némelyek igen sok kiadást értek el. A munkák *latin*, *lengyel* és *cseh* nyelven jelentek meg. Főleg a lengyel pálosok munkáit adták itt ki, de megjelent itt több magyar pálosnak a munkája is. Így a már említett *Simándy László* művén kívül *Kéry János* rendfőnöknek, majd váci püspöknek a pálosrendet érintő szentszéki határozatokat tartalmazó és magyarázó, tehát rendi szempontból igen fontos műve, a *Decreta Sacrae Sedis Apostolicae* című, már 1674-ben Bécsben megjelent munkája is (1694). Ez a 491 lap terjedelmű kis kötet a XVIII. században még két czenstochowai kiadást ért (1716, 1745). A közölt néhány adathból és a nyomda termékeit feltüntető katalógusból³ megállapítható, hogy a czenstochowai pálos nyomdában megjelent könyvek és nyomtatványok szinte kivétel nélkül vallásos tárgyú s főleg rendi vonatkozású, s csak csekélyebb mértékben a történeti, a panegyricus és az orvosi szakirodalom körébe vágó munkák. A nyomda XVIII. századi termékei között több tudományos értékű teológiai munka is akad.

A XIX. század közepén a szép fejlődés után a nyomda életében már nagy hanyatlás észlelhető. A nyomda ekkor már elállt a nagyobb igények ki-

¹ Zobzowad ad Cracoviam die II^a mensis Junii 1706. Arch. Czenst.

² Praefectus typographiae.

³ Catalogus librorum in Typographia Clari Montis Czenstochowiensis impressorum cum privilegio Regis Seren. Augusti II. R. Pol. typographiae praefatae dato. Arch. Czenst.

elégítésétől s tudományos jellegét elveszítve, főleg az egyházi szertartások céljait szolgáló miscskönyvek, direktóriumok és a rendi officium céljait szolgáló könyvek (Festa ordinis S. Pauli I. eremitae 1836. — Missae pro defunctis. 1850.) kiadására szorítkozott. Ez utóbbiak között bőven akadnak imádságos-, énekeskönyvek és a Szűzanya csodáiról szóló könyvek, illetőleg füzetek is. Ezek közül a *Bieg Roku Catego na Czes i chwale*... hat kiadást (1836, 1843, 1846, 1853, 1856, 1858), *Hawelskinek* a czenstochowai Mária-kép történetét ismertető műve, a *Wiadomosc historyczna o starozytnym Obrazie Boga Rodzicy Maryi* két kiadást (1847, 1856) ért.

A nyomda 1864-ig működött. Ebben az esztendőben jelent meg a cárnak a szerzetesrendek eltörlésére vonatkozó s pálosrendet is erősen sújtó rendelete.¹ A pálosok az egyre kegyetlenebbé váló orosz elnyomatás miatt kénytelenek voltak még ez évben ősi nyomdájuk működését megszüntetni.

A békéért és hazánkért tartott egésznapos szent-ségimádást Sziklatemplomunkban a Magyarok Nagyasszonya Mária-kongregáció január 31-én, vasárnap. Feltűnő sokan látogatták aznap templomunkat a hívek s a szentségi Jézussal buzgón könyörögve és engesztelve bizonyára nem hiába imádkoztak a békéért és hazánkért.

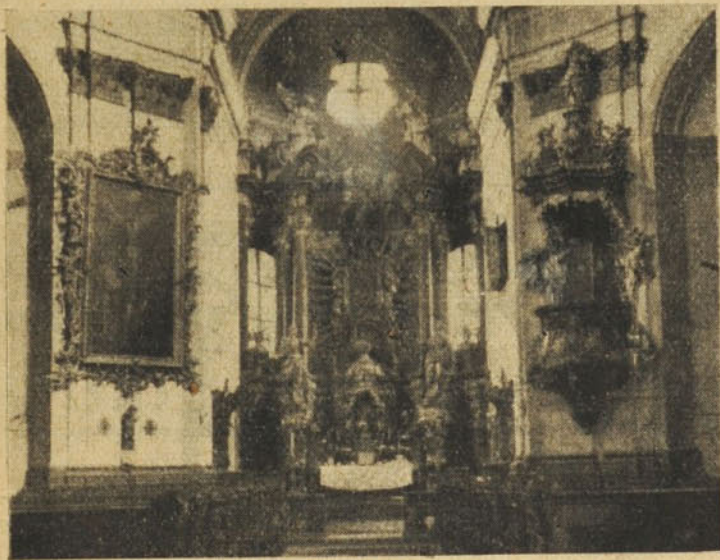
A Szent Szűz lourdesi megjelenésének ünnepén, február 11-én az ünnepélyes szentmisét P. Besnyő Gyula h. tartományfőnök és perjel celebrálta, az esti litánián P. Zembruszky Mihály alperjel tartott szép prédikációt az ünnep jelentőségéről.

P. Besnyő Gyula h. tartományfőnök és perjel hivatalos tisztelgő látogatásai során Budapesten dr. Hász István tábori püspököt, Homonnay Tivadar főpolgármestert kereste föl és dr. Hamvas Endre érseki helytartót, azonkívül a Premontreiek, Bencések, Ciszterciták, a Domonkosok, a Ferencesek, a Kapucinusok, a Jezsuiták, Piaristák és Irgalmasok Rendfőnökeit látogatta sorra. Februárban pécsi kolostorunkat vizitálta meg hivatalosan, ez alkalommal tisztelgő látogatást tett Virág Ferenc dr. megyéspüspöknél, dr. Hanuy Ferenc püspöki helynöknél, dr. Mosonyi Dénes nagyprépostnál, Nikolits Mihály főispánnál, dr. Esztergár János polgármesternél és az ottani szerzetesrendek főnökeinél. A szentkúti kolostor látogatása soron következik.

Pálos festő- és faragóművészekről ír Molnár István hittanár «A fehér barátok Pápan» c. könyvecskéjében, melyet a régi pálos, ma bencés templom fölszentelésének kétszázéves jubileumára írt, hangyaszorgalommal gyűjtve össze a szerteszórt adatokat. Így tudjuk Fr. Bobics Ferenc festőművész testvér nevét, aki «állandóan dolgozott és sokat alkotott», Fr. Tatirek Felixről «a nagyon szűkszavú feljegyzések megemlítik, hogy Acsády posthumus

¹ Pétervár, 1864 november 8.

adományából a pápai szentély páratlan szépségű hat-hatüléses stallumait és a szerzetesek kórusának padjait készítette . . . Több helyen kiváló munkákat hagyott hátra, minden idejét a faragóművészetnek szentelte. 1753-ban dolgozott Pápán. A szentély stallumait tölgyfából készítette. A kórustallumok pedig az intarziás bútorművesség mesterművei. A pálos feljegyzések hangsúlyozzák a kórustallumok aranyozásának és díszítésének rendkívüli szépségeit. Valószínű, hogy Pápán még több munkát is készíthetett. (Hajópadjai, szószék és sekrestyei öltözőszekrény?) . . . Munkái a templomnak legkiválóbb művészi értékei. A mellékelt kép is, mely a pápai templom szentélyét ábrázolja egyik

oldalt a finomfaragású szószékkal, másik oldalt egy csodálatos rokokó-kerettel, középen a Csensztochovai Boldogasszony gloriolás képével s a mellékoltárok pálos szenteket ábrázoló részletével, arról győző meg minket, hogy ez a régi pálos templom épügy, mint a túskevári vagy a pesti egyetemi templom, «a faragóművészetnek valóságos múzeuma. A faragóművészetnek az a tökéletessége, mely a templom hajópadjait jellemzi, az egész országban páratlan!»

Az egység útja címmel minden figyelemre és tiszteletre méltó havi folyóiratot adott ki P. König Kelemen O. F. M. «a katolikus és protestáns hívek közeledésének előmozdítására». Ha talán csodákra és csodás tömegmozgalomokra máról-holnapra nem is szabad számítanunk e lappal kapcsolatban, mégis nem hiába létesült, ha csak néhány jóindulatú embert vezet el az Igazságra. Testvérek! Kapcsolódjunk bele mi is a «magyar ima-táborba», imádkozzunk Jézus legforróbb vágyának beteljesüléseért: hogy egy Akol legyen és egy Pásztor!

Adományok. 94 P: Pfeiffer Gyula Bp.; 50 P: Dusáns Aladárné Bp.; 20 P: Kovács Mihály Bp.; 10 P: Stefán Antónia Pécs, Kapitány Ferenc Kápolnásnyék, Varga család Pécs; 5 P A fehér barát: Sárányi Lajos Bp., Sztancsik Jánosné Balassagyarmat, dr. Galambos Miklós Szombathely, Avedik D. Zoltán Bp., Hesz Mária Pécs, Kelemen András Apátfalva; **élelmiszer:** Pécsi székesegyházi uradalom, Bakó Antalné, Czibor Ferencné, Czibor Ernőné, Buri Matild, Grau Lajosné, Tárnyik István, Ónódy Károlyné, Lánzos Józsefné, özv. dr. Horváth Józsefné, Kupor Béla; Karácsonykor és máskor is virággal látta el az oltárt: Kabay Ilonka. — *Isten fizesse meg!*

Halottaink. Dr. Szmrecsányi Lajos egri érsek, P. Ledóchowski Ladomér S. J. rendfőnök, Kovács István tábori lelkész. — *Adj, Uram, örök nyugodalmat nekik!*

Katolikus Irány. — Élt egy ember, Pintér Jenő, a szerelme az irodalom figyelése volt. Szinte atyjává lett az irodalomnak. Ha egyenes elődjének Toldy Ferencet tartotta, az irodalomtörténet atyját, akkor őt is ilyen «epiteton ornans» illeti meg. Fiatalon, még jászberényi történet-földrajz tanár korában megnyeri az Akadémia pályadíját, melyet éveken keresztül hiába ismételték meg, meddő maradt s a kitűzött díjat nem lehetett odaitélni senkinek sem. Az öreg, sőt elaggott Képes Beöthy Irodalomtörténet forgott közkézen, ismételt kiadásokban. Ez irodalomtörténetben a kat. énekköltészetnek alig fél lap jutott, a zsoltároknak egész lapok. Valószínűleg nem találtak annyi magyar vonatkozást bennük, mint az ószövetségi zsidó énekekben. Nem is szólva csodálatos dallamkincsükről, miket Toldy oly igen szépen méltat. Minden bizonnyal abban a 7 vaskos kötetben, melyet Pintér Jenő a maga áldozatosságából bocsátott a tudomány elé, módját találta kellő lapszámon s tudományos felkészültséggel foglalkozni, ami katolikus vonatkozású. VIII. befejező kötetében a katolikus verses költészetéről, a szépprózáról szól hitvalló bátorsággal. Foglalkozik a katolikus irodalom jogosultságával, idézi Harsányi, Sík, Mécs idevonatkozó szempontjait. Felemlíti, hogy a két utóbbi irodalmi értéklésében a Nyugat milyen elfogult volt. Nem a sekrestyeirodalomra gondolunk, melyet a problémátlanság és vizenyősség jellemez, mondja Mécs szájával Pintér. A katolikus író a maga világnézetével szemléli az életet. Sík szerint: a szó legtisztább értelmében vett irodalmat kell adnia a katolikus írónak. S akadt egy ember a XX. században, aki le merte rögzíteni azokon az örök lapokon a *Katolikus irányt*. S akadt nem egy, aki életében alázkodóan írt megjelent köteteiről, most hallgat, vagy nyelvet öltöget a korona feltevésére, a VIII. kötetre. Ne feledjük, hogy e század első harmadáig szól (1934) a VIII. kötet.

Váth János

Lantos-Kiss Antal: Mi inasok. (A Magyar Barát kiadása, Gyöngyös, 1942.)

Megrendítő könyv! Az elhanyagolt s kallódó ifjúmunkás-sorsok infernóiba vetit döbbenetes világot. Lehetetlen nem éreznünk, hogy «e fiúkért valaki felelős . . .» Sok értékes könyvvel dicsekedhetik diákirodalmunk, csak inasoknak nem írt még senki ilyen könyvet. Pedig az ő lelküket talán ezerszer nagyobb veszedelmek fenyegetik, mint a középosztály átlag fiait. Köszönjük, hogy a kitűnő ifjúsági író s lekipásztor erre felhívta figyelmünket s őszintén kívánjuk, hogy ez a könyv is (Márton Lajos illusztrálta gyönyörűen!) minél nagyobb számban jusson azok kezébe, akiknek szól és segítse emberhez és keresztényhez méltóbb életre őket.

P. Gyéressy Ágoston O.S.P.

Voinovich Géza: **György Barát.** (Franklin Társulat.)

Mint a súlyos bronzba öntött, vagy kemény gránitba faragott emlék, olyan ez a Fráter György-könyv. Szinte rapszódikus, vagy inkább balladás tömörségű és homályú soraiban kísérteties valószínűséggel kél életre a nagy pálos bíboros és véres kora. Minden szereplője találóan és hitelesen van megrajzolva s úgy él, hogy az olvasó elfelejti azt a jópár századot, ami elválasztja tőlük. Jókai Mór szívesebb, könnyebb, csillogóbb «Fráter György» regénye óta nem olvastunk még ilyen vonzó szépirodalmi feldolgozást a nagy bíborosról. Külön elismerést érdemel ódonveretű, korbúsra törekvő nyelvezete.

Fráter Jácint

Franz Werfel: **Bernadette (Das Lied von Bernadette).**

Száll az ének Bernadetteről! . . . Aranytollú író ihletett ábrázolásában, pereg le a kis lourdesi pásztorleány költő tollára méltó, csodálatos élet-története. Dallamdús hangbokréta, poétikus regény mezében. Az író varázstollával felidézi az 1858-i emlékezetes február tizenegyedikét és színdús jelenetekben mutatja be a nevezetes dátumot követő csodás eseményeket. És maga a szerző is érzi, mily merész feladatra vállalkozott, amikor — mint ő maga vallja — meg merte énekelni Bernadette dalát. És megvallja azt is, hogy merész kísérletéhez az erőt, jóval régebbi és tudata alatt lappangó fogadalmából merítette. És, amikor munkájának első verseit faragta (mert Bernadette története annyira költői, hogy még regényalakjában is ritmus csendül ki belőle), megfogadta, hogy írásaiban mindig és mindenütt dicsőíteni fogja az isteni titkos szentséget és ugyanakkor az emberek szentségét is — mitsem törődve a korszellemmel, mely vi-gyorgó gúnyjal, epés dühvel vagy hűvös közönnyel fordít háttal az emberi élet e legnagyobb kincsének.

Werfel költői munkája tehát beváltott fogadalmom. Persze, korunkban eposzi dal, csakis regényalakban kerülhet a nyilvánosság elé. «Bernadette dala» tehát regény, de korántsem fikció. Igaz, hogy a gyanakvó olvasó jogosabban, mint valaha, felvetheti e kérdéseket: «Hol a valóság?» és «Mi a kitalált?» Az író e kérdésekre így válaszol: «E könyv tartalmának minden emlékezetes eseménye *tényleg megtörtént*. És miután mindössze csupán nyolcvan esztendő telt el az események kirobbanása óta, minden egyes jelenet a történelem erős reflektorfényében játszódik le, miért is az igaza — akár barát vagy ellenség, akár hűvös megfigyelő szemüvegén át szemlélve — hűséges bizonyítékokban kristályosodott ki. Az én elbeszélésem jöttányit sem változtat ezen az igazságon. Mindössze akkor vettem igénybe a költői szabadságot, amikor a műalkotás bizonyos kronológikus összeszorítást követelt vagy amikor az anyagból életszikrát kellett kicsi-holnom».

Magát a bőséges tárgyat, írója három főrészbe szorította. Az első rész az emlékezetes 1858-i február 11-nek feltámasztása. A második rész a jelenségek leírása, végül a harmadik rész Bernadette és az ellene acsarkodó rosszindulatú csoport izgalmas párbaját vázolja. Befejezésül, mintegy apothéozis-ként, a glóriás Bernadette felmagasztalásának színes leírása következik.

Hogy azután a szerző, e mesterien felépített irodalmi műremekbe mily sok szívet és lelket pazarolt, azt nehéz elképzelni. *Ezt a könyvet el kell olvasni.* Bernadette jólistmert csodatörténetét valósággal átszövi, az író megejtő lourdesi varázs és olyan rajongó szavakat, olyan magával ragadó leírásokat csal tollára, melyekhez hasonlót keresni kell az iro-

dalomban. Alakjai pasztikusok. Élnék. Lélekelemzése briliáns. Leírásaiban fellángol az úgynevezett «felvilágosodottakat» elfogó fanatikus vad gyűlölet, amikor tehetetlenül állnak a csodával szemben. Bernadette megható bájos alakja, megnyerő egyszerű lényé pedig olyan szívreható, hogy valóban csak csontig keményedett szív tud varázsának ellenállni.

A lélekbemárkoló és áhitatot lehelő számos szebbnél-szebb jelenet mellett, felcsillan a legaranyosabb humor is. Ellenállhatatlanul kedves esetek játszódnak le a lourdesi «kupaktanács» kebelében, amikor az események sodrát többé nem lehet megállítani és így most már legalább hasznát szeretnék látni a csodának, miért is a betegeket gyógyító vizet vegyi vizsgálatra küldik szakkörökhöz. És eleinte nem tudnak hova lenni a büszkeségtől, amikor szakemberek vegyelemeire bontva a beküldött vizet, mindenféle széphangzású szakkifejezésekkel írják le a víz alkatrészeit. Csak akkor lohad szomorúságra lelkesedésük, amikor kiderül, hogy azok a szépenhangzó alkatrészek, minden közönséges vízben is megvannak! Holott a lourdesi víz gyógyít, azt nem tudják letagadni. Az első, a forrás vizétől talpraállított beteg, egy nyomorék kétéves fiúcska volt, akit Bernadette gyakran hordozott ölében. Nos, ez a «gyermek» makkegészségnek örvendve, hetvenhetedik esztendejét taposta, amikor szabadjeggyel tisztelték meg Bernadette szenttéavatási ünnepségéhez. A jámbor «Bouhouhort gyermek» boldog örömmel vett részt a fenséges ünnepségen, mely tudvalevőleg a római Szent Péter bazilikában, 1933 december 8-án, Mária Szeplőtelen Fogantatása napján zajlott le haliatlan pompával. A «gyermek» az érdeklődés gyújtópontjába kerül, kérdésekkel ostromolják és sokan előzékenyen magyarázgatják a szemét-száját tató vendégnek, hogy tizenkétezer izzótesttel, hatszáz csillár ontja fényét, ami tíz gyertyafénnyel számítva, legalább egymillió kétszázézer gyertyának felel meg! A «gyermek» büszkén veszi tudomásul mindezt a csodát és nem győzi ismételtetni, hogy hetvenöt év előtt a szent mily gyakran cipelte őt karjaiban. †

. . . A lélekelemelő ünnepség lezajlott. Leszáll az est. A «gyermek» kimerülten hanyatlik egy padra és szeméit a csillagos égnek emelve, ahonnan Szent Bernadette bizonyára szeretettel tekint reá, morzsolni kezdi Rózsafüzérét . . .

† E poétikus akkord fejezi be Bernadette csodálatos dalát. Ámde az olvasó lelkében tovább cseng-bong a gyönyörű melódia és hálával adózik a nagy művésznak, aki megszólaltatta a szív hangjait.

A könyv magyarul is megjelent, de természetesen, aki megérti, olvassa németül, mert Természetes tömör, egyéni stílusa élvezetesebb eredetiben.

özv. dr. Horváth Józsefné.

Dr. Zakar András: **A szenvedés értéke és a megtestesülés titka.**

E rendkívül értékes, mélyenszántó munka gondolatmenete azt a mélységes titkot követi, vajjon, ha Krisztus Istennek első gondolata (logikai és nem időrendi sorrend!), e gondolat tartalmazta-e már a szenvedést, mint ténylegességet? Azt tudjuk, hogy az Istenember emberi természete már magában foglalta a szenvedékenységet, a szenvedőképességet. Ezért a kérdés csupán az, hogy Krisztus — aki mint legkiválóbb teremtmény létét nem köszönheti a bűnnek (Duns Scotus) — a bűnbeeséstől szenvedéseivel együtt független-e. A nagyszabású probléma során azután, a szerző tudományos, dogmatikai és bölcséleti készültséggel tárja fel a nagy kérdés minden részletét és magát a szenvedést oly

sok és meglepő oldalról világítja meg, hogy a laikus olvasó elé merőben új és csodálatos világ tárul. Mert e fejtegetések korántsem amolyan hideg filozófiai értekezés mezébe burkolt száraz tanulmányok, amelyekben az okfejtések labirintusában egyszerűen elsikkad maga a lényeg, a magasztos Eszme. Nem . . . az alapos, a világ nagy bölcsei véleményével alátámasztott a szenvedés értékét kristályos logikával determináló érvek háttérében, az érték-meghatározás mögül, átizzik a hit örök fénye és a munka minden sorából kicsillan a Szentlélek diktálta ihlet. Egyébként idősebb aligha lehetne ez a könyv, mint a mai kor szenvedéssel, könnyel és vérrel telített légkörében. A háború a szenvedések sűrű fátyolát borítja az emberiségre. A levegő sóhajoktól terhes. De emlékezzünk a krisztusi igére: «Aki utánam akar jönni, vegye fel keresztjét». (Máté 16, 24.) Ha evangéliumi lélekkel szemléljük a szenvedést, beleértve saját szenvedéseinket is, megtaláljuk az értékét is. A szerző éles szellemi késsel boncolgatja a szenvedés értékfogalmát és párosítva saját lenyűgöző sokoldalú tudásával, felsorolja a Krisztus előtti világ krisztusmegsejtő antik bölcsei és az Krisztus utáni egyházatyák idevágó érveit és bogozza ki az okfejtésekből a szenvedés értékének és a szenvedés boldogságának definícióját. A laikus olvasóközönségnek a lélek e bonyolult világában kalauzra van szüksége, akinek vezetése mellett ámulva látja, az igazi világ mily kimeríthetetlenül gazdag, az igazi élet értékekkel átitatott és túláradó és ahol csak megragadjuk, telve van csodával és fenséggel. Számtalan érték él az emberszívben anélkül, hogy egy tudatos értékkereső gondolkodás közvetlenül felfogná vagy szövedékét átvilágítaná (Hartmann). Az embert — magyarázza a szerző — érzelmi = akarati világában, vágyóképességében, állandóan kíséri egy élmény: a *szenvedés*. És a szerző útmutatásai nyomán látjuk, hogy «új értékterületek nyílnak meg a lélek számára». Más szemmel nézzük a szenvedést, ha ráeszmélünk, hogy «az Úr azt feddi, akit szeret s azt a liát sújtja, akit kedvel». Az értékcsalódásokat feltáró szenvedés joggal nevezhető boldogságnak is — olvassuk egyhelyütt. Az első elnevezés a megelőző szemléletre utal, a második már a családástól megszabadult szellem szava. Szennvedés addig, amíg azokhoz az értékekhez mértem, melyek eddig lefoglaltak, amelyekben éltem, melyekből világomat felépítettem. Boldogság, ha előre nézek a most megpillantott új értékek felé, melyeket nemsokára birtokomba veszek. A testi ember számára pl. a böjt szenvedést jelent, de ugyanannyi boldogságot okoz a nyomában járó lélektisztulás, lelki béke, szenvedélyek elcsöndestítése. *Minden szenvedés ugyanannyi boldogság*. A kereszténység a szenvedést a bűn következményének tanítja, de rámutat arra a sok értékre, amely a türelmesen szenvedő számára fakad belőle. A «szennvedés» az Istentől való függésnek és feléje haladásnak jele. Így egyben a felszabadulásnak, az analóg értelemben vett elkövetkezendő boldogságnak előhírnöke s ezért már a jelenben is boldogságot takar. A szenvedékenység sajátosan emberi képesség — állapítja meg a szerző —, végleges gyökere az istenkétség.

Dr. Zakar érdekes tanulmányának igen rövid idő alatt második kiadásra volt szüksége, ami nem túlgyakori eset dogmatikai munkánál. Ez is azt bizonyítja, mennyire aktuális témát dolgozott fel a szerző, aki a krisztocentrizmus lenyűgöző tételének tulajdonítja munkája sikerét. A szenvedés tragikuma — állapítja meg — a Keresztben oldódik fel. A megváltás azt hirdeti, hogy szenvedéseink, amelyek mindnyájunknak és mindenütt földi úti-

társaink. legnagyobb kincsünkkel válnak, ha egyesítjük azokat az Isten-ember áldozatával. Épségben nem tudtunk szenvedni. A megváltás érdemeinek kegyelmei által tudunk életet áldozni szeretetből örök dicsőségért!

Péchy Viola.

Megyesi-Schwartz Antal: «Bevezetés az elmélkedő imába» című értékes munkája két részből áll. Művének első részében a szerző a kezdőknek mutatta be a legegyszerűbb elmélkedési módot. Az előttünk fekvő második részben, most már a gyakorlottabb elmélkedőknek szolgál jótanáccsal, hogy Istennel folytatott társalgásuk egyre tökéletesebbé és bensőségebbé váljék. A szerző nagy pedagógiai tudással nyúl e kétségtelenül nehéz tárgyhöz. Érti, mennyi jótanácsra és útbaigazításra van szüksége még a legbuzgóbb laikusnak is, kinek sem teológiai előtanulmánya, sem pedig kellő ráérő ideje sincs, az elmélkedés elméletével behatóan foglalkozni. Holott, ha valamit érdemes elsajátítani, akkor a lelki elmélkedés az. Hisz az élet annyira sivár és üres, ha a lélek nem kapja meg táplálékát! Az imáknak egyszerű lemorzsolása nem hagy nyomot a lélekben és nem formálja azt szenvedésállóvá. Valóságos jótétemény tehát, ha útmutatónk van, mely bevezet a magasabb imádkozás rejtelseibe. Megyesi-Schwartz könyve ilyen útmutató. És hogy ne csupán elméletekkel férközzék olvasója értelméhez, a szerző gyakorlati példákkal is illusztrálja témáját. Előveszi, többek között, az Úr Imáját és megtanít, hogy kell elmélkedni az imák imája minden sora felett. És a Miatyánkról szóló példaelmélkedésben annyi szép gondolat, meggyőző igazság és átértett vallásosság rejlik, hogy már pusztán e fejezetért is érdemes, tanulmány tárgyává tenni a munkát, mely valóban egyike a leghasznosabb és legpraktikusabb lelki olvasmányoknak. Dús tartalma magába öleli az elmélkedési könyvekről és a szabad elmélkedésről szóló fejtegetéseket, továbbá a szent evangéliumokról, szóbeli imáról, hitigazságokról, erkölcsigazságokról, kegyelmi életéről szóló elmélkedéseket. A szerző tüzetesen magyarázza a megszentelő kegyelem lényegét, értékét és fontosságát. Megkapó szavai vannak a háláról, hűségről, bizalomról és békéről s végül «lelki rovincsolást» rendeztet olvasóival, akik igazán hálával tartoznak oktatójuknak, mindenre kiterjedő figyelméért. (Szalézi Művek.)

özv. dr. Horváth Józsefné.

Péterffy Gedeon: A mi Istenünk. (Budapest, 1942.)

Roppant mély intuícióval s imponálóan hatalmas tudással bogozza a modern ember Isten-problémáját. A katolikus dogmatika súlyos tételeit mai nyelven fogalmazza meg a művelt ember számára. Szeretnők a kitűnő író és szónokot még sokszor hallani. Csak könyve betűszedése fárasztó, méltóbb kiállítást érdemelt volna!

g-y.

Városi István: Áldás a hegytetőről, versek. Szent István-Társulat. 1943. 200 lap.

A szerzőnek ez a negyedik számottevő könyve. Négy ciklusra osztja. A magános ember áldástosztó szeretete árad ki a soraiból. Katolikus esztétikusok mindig kiemelték szociális látását, a szenvedőkhöz való részvétel szívét. Szóval Mécs iskolájához számít, ami erény, mert tanítványnak lenni nem szégyen. Ahhoz pedig sokkal gerincesebb, hogy utánzóvá lenne. A katolikus költészet pap művelői közül való. 1932 óta alakult ki költői arculata.

V. J.

A FEHÉR BARÁT

+ · + · + · A · PÁLOSREND · ÉRTESÍTŐJE · + · + · +

FŐSZERKESZTŐ: P. GYÉRESSY ÁGOSTON — FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. NÁDAS ZOLTÁN

TARTALOM: Dr. Nadas Zoltán: Ő is szenvedett... — Dr. Horvát Józsefné: Getszemáni — Dr. Horváth Richárd: A jók szenvedése — Szent Veronika himnusza Krisztus szentséges Arcáról (Lengyel Rezső ford.) — P. Gyéressy Ágoston: O. S. P.: Mária és a „predestináció” — Dr. Előd Marcel: A láthatatlan Szentföld — Világegyház — Fráter Jácint Naplójából — „Egy szó nyilallott a hazán keresztül...” — Pálos Krónika — Könyvespolc — Szerkesztői üzenetek.

VI. ÉVF. · 4. SZÁM

ÁRA · 36 · FILLÉR

1943 ÁPRILIS